

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN: 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ,
КНИЖЕВНИ И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC,
LITERARY AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL XI, NO 21, STIP, 2026

ГОД. 11, БР. 21
ШТИП, 2026

VOL. XI, NO 21
STIP, 2026

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 11, Бр. 21
Штип, 2026

Vol. 11, No 21
Stip, 2026

PALMK, VOL 11, NO 21, STIP, 2026

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Астрид Симоне Хлубик, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Алина Андреа Драгоеску Урлика, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Сунчана Туксар, Универзитет „Јурај Добрила“ во Пула, Хрватска
Саша Војковиќ, Универзитет во Загреб, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Озтурк Емироглу, Универзитет во Варшава, Полска
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија
Шахинда Езат, Универзитет во Каиро, Египет
Џулијан Чен, Универзитет Куртин, Австралија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delchev University, Faculty of Philology, Stip

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA
Tole Belcev, Goce Delchev University, Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delchev University, Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Astrid Simone Hlubik, King Michael I University, Romania
Alina Andreea Dragoescu Urlica, King Michael I University, Romania
Sunčana Tuksar, Juraj Dobrila University of Pula, Croatia
Saša Vojković, University of Zagreb, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZİ University, Republic of Turkey
Öztürk Emiroğlu, University of Warsaw, Poland
Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruysse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Würzburg, Germany
Chahinda Ezzat, Cairo University, Egypt
Julian Chen, Curtin University, Australia

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Луси Караниколова-Чочоровска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Ева Ѓорѓиевска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска
Натка Јанкова-Алаѓозовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Ева Ѓорѓиевска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>. Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик. Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Lusi Karanikolova-Chochorovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Eva Gjorgjievska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska
Natka Jankova-Alagjozovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenovski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Eva Gjorgjievska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krstev Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>
Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.
All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

11 ПРЕДГОВОР

Ала Шешкен, член на Уредувачкиот одбор на „Палимпсест“

FOREWORD

Alla Sheshken, member of the Editorial Board of “Palimpsest”

ЈАЗИК / LANGUAGE

15 Lilis Handayani Napitupulu, Kristiawan Indriyanto

VERBAL THREATS AS POWER PERFORMANCE: A CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS OF JOHN DUTTON'S IMPERATIVES IN *YELLOWSTONE SEASON 1*

27 Şirin Tufan

LANGUAGE MAINTENANCE / SHIFT AND SPEAKERS' ATTITUDES IN TURKEY: THE CASE OF MACEDONIAN IN MUSTAFAPAŞA, CAPPADOCIA

37 Марија Леонтиќ

ИЗВИЦИТЕ ЗА ОБРАЌАЊЕ И ПОВИКУВАЊЕ ВО СОВРЕМЕНИОТ ТУРСКИ ЈАЗИК, НИВНОТО ЗНАЧЕЊЕ И ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Marija Leontik

INTERJECTIONS OF ADDRESS AND CALLING IN CONTEMPORARY TURKISH, THEIR MEANINGS AND EQUIVALENTS IN MACEDONIAN

49 Mirela Papa

TRADUZIONE INTERSEMIOTICA: LE COPERTINE DEI LIBRI DI BUZZATI IN ALBANIA

Mirela Papa

INTERSEMIOTIC TRANSLATION: BUZZATI'S BOOK COVERS IN ALBANIA

61 Gazi Özdemir

XVII. YÜZYIL OSMANLI SİYASET DİLİNDE DEVLET, HUKUK VE OTORİTE: KOÇI BEY RİSALESİ'NDE KRİZİN VE İHYANIN METAFORİK TASAVVURU

Gazi Özdemir

STATE, LAW, AND AUTHORITY IN 17TH-CENTURY OTTOMAN POLITICAL LANGUAGE: THE METAPHORICAL REPRESENTATION OF CRISIS AND RESTORATION IN KOÇI BEY'S TREATISE

71 Катерина Видова

ЗА НЕКОИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЛЕКСИКАТА ВО СОВРЕМЕНАТА МАКЕДОНСКА ПОЕЗИЈА

Katerina Vidova

ABOUT SOME CHARACTERISTICS OF THE LEXIS OF THE MACEDONIAN CONTEMPORARY POETRY

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

- 83** **Бојана Костова, Ранко Младеноски**
ФОЛКЛОРНИОТ ХИПОТЕКСТ ВО РОМАНОТ „СИНОТ НА КРАЛОТ“ ОД
СЛАВЧО КОВИЛОСКИ
Bojana Kostova, Ranko Mladenovski
THE FOLKLORIC HYPOTEXT IN THE NOVEL *THE KING'S SON* BY
SLAVCHO KOVILOSKI
- 93** **Vagif Sultanlı**
XX. YÜZYIL GÖÇMEN NESRİNDE ZAMAN VE MEKÂNIN
DEKONSTRÜKSİYONU (AZERBAIJAN VE MAKEDON EDEBİYATI
BAĞLAMINDA)
Vagif Sultanly
DECONSTRUCTION OF TIME AND SPACE IN THE PROSE OF EMIGRATION
OF THE 20TH CENTURY (IN THE CONTEXT OF AZERBAIJANI AND
MACEDONIAN LITERATURE)
- 105** **Mümin Ali**
DİJİTALLEŞEN EDEBİYAT VE DİJİTAL EDEBİYAT
Mumin Ali
DIGITALIZING LITERATURE AND DIGITAL LITERATURE
- 117** **Natalija Pop Zarieva, Krste Iliev**
REIMAGINING HOME: LITERARY ENCOUNTERS WITH DEEP
ECOLOGICAL THOUGHT
- 129** **Zekiye Tunç**
ESKİ TÜRK DESTANLARINDA FETİH POLİTİKASI
Zekiye Tunç
THE POLICY OF CONQUEST IN ANCIENT TURKİC EPİCS

КУЛТУРА / CULTURE

- 143** **Сања Ристески, Сашка Голомеова Лонгурова, Силвана Жежова, Соња
Јордева, Ванѓа Димитријева Кузманоска**
КНИЖЕВНИТЕ ДЕЛА НА ЛЕО ТОЛСТОЈ И ОСКАР ВАЈЛД КАКО МОДНА
ИНСПИРАЦИЈА
**Sanja Risteski, Saska Golomeova Longurova, Silvana Zhezhova, Sonja
Jordeva, Vanga Dimitrieva Kuzmanoska**
THE LITERARY WORKS OF LEO TOLSTOY AND OSCAR WILDE AS
FASHION INSPIRATION
- 153** **Ruska Ivanovska-Naskova, Marija Pandeva, Ema Lakinska, Davor
Jankuloski**
A SERIES OF ARTICLES ON KONESKI IN THE FOREIGN PRESS

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 165 Simona Serafimovska, Nina Daskalovska**
STUDENTS' ATTITUDES TOWARD THE INTEGRATION OF THE DUOLINGO APPLICATION IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING
- 177 Vesna Prodanovska-Poposka**
BETWEEN THEORY AND PRACTICE: A POST-LECTURE ANALYSIS OF COMMON-LAW DEFENCES
- 187 Branka Grivčevska**
MOTIVAZIONI, PERCEZIONI E RISULTATI DEI PARTECIPANTI ALLA SPERIMENTAZIONE DEL MOOC *ITALIANO ACCADEMICO PER STUDENTI SLAVOFONI*
Branka Grivčevska
MOTIVATIONS, PERCEPTIONS AND RESULTS OF THE PARTICIPANTS IN THE EXPERIMENTATION OF THE MOOC *ACADEMIC ITALIAN FOR SLAVIC-SPEAKING STUDENTS*
- 197 Özlem Kurt**
YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ İÇİN HAZIRLANMIŞ YEDİ İKLİM TÜRKÇE DERS KİTABININ ETKİLEŞİM ODAKLI İNCELENMESİ
Ozlem Kurt
AN INTERACTION-FOCUSED ANALYSIS OF THE YEDI IKLİM TÜRKÇE TEXTBOOK FOR TEACHING TURKISH TO FOREIGNERS
- 209 Весна Кожинкова**
РАЗВИВАЊЕ НА КОГНИТИВНИТЕ СПОСОБНОСТИ КАЈ УЧЕНИЦИТЕ ВО НАСТАВАТА ПО ЛИТЕРАТУРА
Vesna Kozhinkova
DEVELOPING COGNITIVE SKILLS IN STUDENTS IN LITERATURE TEACHING
- 223 Tilen Smajla**
DIE MEINUNGEN SLOWENISCHER UNIVERISTÄTSSTUDIERENDER ZUM EINSATZ VON KÜNSTLICHER INTELLIGENZ IN EINEM SPRACHKURS FÜR FACHFREMDSPRACHE
Tilen Smajla
THE VIEWS OF SLOVENIAN UNIVERSITY STUDENTS OON THE APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LSP TEACHING
- 233 Nensi Gjetani, Ema Kristo**
INDIVIDUELLE LERNWEGE IM DEUTSCHUNTERRICHT: DIFFERENZIERUNG UND PERSONALISIERUNG
Nensi Gjetani, Ema Kristo
INDIVIDUAL LEARNING PATHWAYS IN GERMAN LANGUAGE TEACHING: DIFFERENTIATION AND PERSONALIZATION

- 245 Erta Spaho-Herri, Migena Sejdini**
 DIE ROLLE DER ÜBERSETZUNG IM DaF-UNTERRICHT: DIE SITUATION
 IN ALBANIEN
Erta Spaho-Herri, Migena Sejdini
 THE ROLE OF TRANSLATION IN TEACHING THE GERMAN LANGUAGE
 (SITUATION IN ALBANIA)
- 257 Jonida Bushi, Alma Kosova**
 GESUNDHEIT ALS SCHLÜSSELTHEMA IM FREMDSPRACHEN-
 UNTERRICHT: EINE ANALYSE AUSGEWÄHLTER LEHRWERKE
Jonida Bushi, Alma Kosova
 HEALTH AS A KEY TOPIC IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING: AN
 ANALYSIS OF SELECTED TEXTBOOKS

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 271 Даниела Андоновска-Трајковска**
 ВАЛЕНЦИЈА НА ЛИРСКОТО ЈАС: АКТАНТНА АНАЛИЗА НА „ЧОВЕЧКИ
 ТИШИНИ“ ОД БОРЧЕ ПАНОВ
Daniela Andonovska-Trajkovska
 THE VALENCY OF THE LYRICAL SUBJECT: ACTANTIAL ANALYSIS OF
HUMAN SILENCES BY BORCHE PANOV
- 283 Lucia Ráčková**
 L'AMALGAME LEXICAL – FRÉQUENT DANS L'USAGE, RARE DANS LE
 DICTIONNAIRE DE RÉFÉRENCE
Lucia Ráčková
 LEXICAL BLENDS: FREQUENT IN USE, RARE IN REFERENCE

ДОДАТОК / APPENDIX

- 295 ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ**
 ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
 CALL FOR PAPERS
 FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

XX. YÜZYIL GÖÇMEN NESRİNDE ZAMAN VE MEKÂNIN DEKONSTRÜKSİYONU (AZERBAYCAN VE MAKEDON EDEBİYATI BAĞLAMINDA)

Vagif Sultanlı

Bakü Devlet Üniversitesi, Azərbaycan Edebiyatı Tarihi Bölümü, Azərbaycan
vagif_sultanli@yahoo.com

Özet. Makalede, XX yüzyılda Azerbaycan ve Makedon edebiyatında göç olgusunun edebî mirasında zaman ve mekânın dekonstrüksiyonu problemi incelenmiştir. Bu bağlamda Azerbaycanlı Banin ile Makedon yazarı Stoyan Christowe'nin (Stojan Hristov, Стојан Христов) eserleri esas alınmıştır. Her iki yazar genç yaşta ülkelerini terk etmiş, biri Fransa'da diğeri ABD'de yaşamını sürdürerek edebî üretimlerini gerçekleştirmiştir. Eserlerinin zenginliği nedeniyle analiz sürecinde, her yazardan söz konusu problemin çözümünü daha belirgin biçimde yansıtan iki roman seçilmiştir. Araştırma kapsamında ele alınan eserlerde, göçmenlik deneyiminin etkisiyle zamanın geleneksel yapısından çıkarak yeniden kurgulandığı, yani dekonstrükte edildiği estetik ve ideolojik bir düzlem oluşturduğu vurgulanmıştır. Banin ve Stoyan Christowe'nin romanlarında zaman, kronolojik bir sıralamaya dayanan nesnel bir ölçüt olmaktan ziyade, öznel belleğin, travmanın ve nostaljinin parçalı akışı olarak kurgulanmaktadır. Mekân ise coğrafi gerçekliğe dayalı somut yapısını geride bırakarak psikolojik ve simgesel bir nitelik kazanmakta ve doğum yeri, sürgün mekânı ile aradalık dünyası şeklinde çok katmanlı semantik alanlara dönüşmektedir. Araştırma karşılaştırmalı bir yaklaşımla, filolojik analiz yöntemleri temelinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, benzer kaderleri paylaşmış iki kültür örneğinde göç edebiyatında zaman ve mekânın dekonstrüksiyonu karşılaştırılarak ortak ve farklı yönlere dikkat çekilmiştir. Bu yaklaşım, göç edebiyatının yalnızca bireysel bir nitelik taşımadığını, aynı zamanda ulusal ve kültürel kimliğin korunması, tarihî belleğin aktarılması ve zaman-mekân kavramlarının edebî olarak yeniden inşa edilmesi gibi işlevlere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Azerbaycan edebiyatı, Makedon edebiyatı, *göçmen nesri*, *zaman*, *mekân*, *dekonstrüksiyon*.

1. Giriş

XX. yüzyıl, dünya tarihinde siyasi, sosyal ve kültürel sarsıntılarla karakterize edilen, geniş çaplı göç hareketlerinin yaşandığı bir dönem olarak edebiyatta da yeni ifade biçimlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu süreçte şekillenen göçmen nesri, yalnızca mekânsal yer değişimini değil, aynı zamanda bireyin zaman ve mekân anlayışındaki dönüşümü de sanatsal bir boyutta ele almaktadır. Geleneksel kronolojik yapı ve sabit mekân tasvirleri,

göçmen yazarların eserlerinde çoğu zaman kırılır, parçalanır ve yeniden kurulur. Böylece zaman çizgisi kesintiye uğrar, geçmiş, şimdi ve gelecek iç içe geçerken, mekân da somut sınırların ötesine taşarak hafıza, hatıra ve kimlik düzleminde yeniden anlam kazanır. Göçmen nesrinde zaman ve mekânın dekonstrüksiyonu meselesi, özellikle bireyin kimlik arayışıyla yakından ilişkilidir. Yurdundan uzak düşmüş insan için zaman, yalnızca geçmişe duyulan bir özlem değil, travmatik belleğin yeniden deneyimlenmesidir. Bununla birlikte mekân kavramı da ikili bir yapı kazanır: bir yanda yitirilmiş ve idealize edilmiş vatan, diğer yanda ise yabancı ve çoğu zaman tehditkâr olarak algılanan yeni çevre yer alır. Bu karşıtlık sonucunda mekân, sabitlik işlevini yitirerek daha çok psikolojik, simgesel ve parçalı bir nitelik kazanır. Dekonstrüktif bir perspektiften bakıldığında, göçmen nesrinde zaman ve mekân artık klasik realist anlatımın unsurları olmaktan çıkar, metin içinde sürekli dönüşen, çok katmanlı ve istikrarsız yapılar hâline gelir. Yazarlar, anlatım tekniklerinde yenilikçi arayışlara yönelerek geriye dönüş, iç monolog ve bilinç akışı gibi yöntemlere başvurur, okuru doğrusal anlatımdan uzaklaştırarak çok boyutlu bir edebî gerçekliğe davet ederler. Nitekim göçmen öznenin yaşadığı zamansal kopuş, bireysel belleğin kolektif tarih ile kurduğu ilişkinin de yeniden yapılandırılmasına yol açar. Bu da anlatıda tarihsel süreklilik yerini kesintili ve çoğu zaman çelişkili zaman katmanlarına bırakır. Aynı şekilde mekân da artık yalnızca fiziksel bir yer değil, kültürel aidiyetin, yabancılaşmanın ve kimlik oluşumunun kurulduğu çok boyutlu bir temsil alanı hâline gelir. Bu durum, göçmen nesrinin postyapısalcı ve özellikle dekonstrüksiyoncu kuramlar ışığında yeniden değerlendirilmesini gerekli kılar.

2. Göç Edebiyatında Zaman ve Mekânın Kuramsal İnşası

Göç edebiyatı, modern dünya tarihinde yaşanan siyasal, toplumsal ve kültürel kırılmaların bir sonucu olarak ortaya çıkan ve özellikle XX. yüzyılda belirginleşen bir edebî alan olarak dikkat çeker. Bu edebiyatın temel belirleyicilerinden biri, bireyin zorunlu ya da gönüllü olarak yer değiştirmesiyle birlikte yaşadığı varoluş deneyimi ve düşünsel bilgi yapısındaki dönüşümdür. Göç, yalnızca fiziksel bir hareket değil, kimlik, aidiyet, hafıza ve temsil biçimlerinin yeniden yapılandırıldığı karmaşık bir deneyimdir. Bu bağlamda göç edebiyatı, zaman ve mekân kavramlarını klasik anlatı geleneğinin ötesine taşıyarak, onları parçalanmış, çok katmanlı ve çoğu zaman dağınık bir anlatı yapısı içinde yeniden kurgular. Yapısöküm (dekonstrüksiyon) yaklaşımı ise bu dönüşümün teorik olarak anlaşılmasında önemli bir araç sunar. Göçmen anlatılarda zaman çoğunlukla doğrusal bir çizgi olmaktan çıkar, geçmiş, şimdi ve gelecek iç içe geçerek anlatının farklı katmanlarında yeniden görünür hale gelir. Benzer şekilde mekân da yalnızca coğrafi bir alan olmaktan çıkarak, hafıza, özlem ve yabancılaşma duyguları üzerinden yeniden inşa edilen sembolik bir yapıya dönüşür.

Göç edebiyatında zamanın dekonstrüksiyonu, en belirgin biçimde hafıza ve nostalji kavramları üzerinden ortaya çıkar. Bu nedenle zaman, objektif ve ölçülebilir bir kategori olmaktan ziyade, bireysel deneyimlere bağlı olarak değişen subjektif bir yapı kazanır. Anlatılarda sık sık geriye dönüş teknikleri, kırılmalar ve zamansal sıçramalar kullanılarak, düz hatlı zaman algısı parçalanır.

Mekânın dekonstrüksiyonu ise göç edebiyatının bir diğer temel boyutunu oluşturur. Göçmen için mekân, salt coğrafi bir yer olmanın ötesine geçerek kaybedilen bir aidiyetin ve yeniden biçimlenen kimliğin simgesel bir yansımasıdır. Vatan ve göçmenlik alanı arasındaki karşıtlık bu bağlamda önemli bir gerilim sahası oluşturur. Vatan, idealize edilmiş ve mitolojik bir nitelik kazanan bir mekân olarak temsil edilirken, göçmenlik alanı yabancılaşma, uyumsuzluk ve geçicilik duygularıyla ilişkilendirilir.

Göçmen olarak kurulan özne, yalnızca mekânsal değil, zamansal düzlemde de yerinden edilme durumuna sürüklenir. (Collins, 2017, s.966). Göç edebiyatı, zaman ve mekân kavramlarını geleneksel anlatı yapılarının ötesine taşıyarak onları parçalı, çok katmanlı ve dinamik bir forma dönüştürür. Yapısöküm yaklaşımı ise bu dönüşümü anlamada güçlü bir teorik zemin sunar.

3. Karşılaştırmalı Olarak Azerbaycan ve Makedon Göç Edebiyatı

Karşılaştırmalı edebiyat perspektifinden ele alındığında Azerbaycan ve Makedon göç edebiyatı, tarihsel kırılmaların, siyasal dönüşümlerin ve bireysel kimlik arayışlarının kesişim noktasında şekillenen zengin bir anlatı alanı sunmaktadır. Bu bağlamda göç edebiyatı, tarihsel süreç içinde belirli aşamalardan geçerek gelişmiş ve farklı kuşaklar aracılığıyla çeşitlenmiştir.

Azerbaycan göç edebiyatının ilk aşaması, XX. yüzyılın başlarında ortaya çıkan politik mülteciliğe dayanır. Bu dönemde aydınlar, yazarlar ve siyasal figürler başta Türkiye olmak üzere Avrupa'nın çeşitli ülkelerine göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu çerçevede Ceyhun Hacıbeyli Paris'e, Ali Bey Hüseyinzade, Ahmet Bey Ağaoğlu, Mehmet Emin Resulzade ise Türkiye'ye yerleşerek hem siyasi hem de edebi faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla birlikte Azerbaycan göç edebiyatının ikinci aşaması gerçekleşmiştir. Bu aşama, göçün örgütlenmesini sağlamış ve ayrıca kendi basınının oluşmasına önemli bir hız kazandırmıştır. Azerbaycan'da İkinci Dünya Savaşı yıllarında göç edebiyatının üçüncü dalgası ortaya çıkmıştır. Son dönem ise Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından hız kazanan ekonomik ve kültürel göç hareketleriyle tanımlanır.

Makedon göç edebiyatı ise Balkan coğrafyasının tarihsel olarak maruz kaldığı siyasal parçalanmalar, savaşlar ve ekonomik zorluklar çerçevesinde gelişmiştir. (Pasterk, Cackov, 2021). Bu edebiyatın ilk aşaması, özellikle XIX. yüzyılın sonları ve XX. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun çözülmesi ve Balkan Savaşları sürecinde ortaya çıkan kitlesel göç hareketleriyle ilişkilidir. Bu dönemde Makedon kökenli bireyler başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Kanada ve Avustralya gibi ülkelere göç etmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı esnasında ortaya çıkan göç süreçleri, Makedon göçmen edebiyatında sürgün, travma ve zorunlu kopuş temalarının daha derin bir şekilde ele alınmasına neden olmuştur. İkinci aşama olarak tanımlanan bu dönemde üretilen eserlerde, kaybedilen vatanın idealize edilmesi, geçmişe yönelik yoğun bir nostalji ve geri dönüş arzusu açıkça hissedilmektedir. Üçüncü aşama ise Yugoslavya'nın dağılması sonrasında ortaya çıkan yeni göç dalgalarıyla ilgilidir. Bu dönemde ekonomik nedenlerle Avrupa Birliği ülkelerine yönelen göçmenler,

edebi üretimlerinde küreselleşme, çokkültürlülük ve kimlik melezleşmesi gibi temaları öne çıkarmışlardır. “Makedon yazarlar, yerli bakış açısını sürdürmeyi ve onu en yüksek değer olarak yeniden üretmeyi tercih ederler. Bu nedenle göçmen toplulukları, yerli dünyanın sürekliliğini sağlayan parçalar olarak değerlendirilir. Göçmen yazarlar ise, tüm zorluklara rağmen kendi içinde Makedonya’yı yaşatan, onu koruyan ve ona yönelen bir bilinç taşıyıcısı olarak kurgulanır”. (İvanov, 1997, s.14).

Makedon göçmen edebiyatının XX. yüzyıldaki şekillenme sürecinde Stoyan Christow’e’nin Amerika Birleşik Devletleri’ne, Foto Tomev ve Risto Stefov’un Kanada’ya, Goran Stefanovski’nin Birleşik Krallık’a, Kiril Hristov ve Andrej Bozinovski’nin Avustralya’ya yerleşmeleri belirleyici bir katkı sağlamıştır.

Karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde Azerbaycan ve Makedon göç edebiyatları arasında önemli benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Her iki edebiyat geleneğinde de göç, başlangıçta zorunlu ve travmatik bir deneyim olarak ortaya çıkmış, zamanla daha karmaşık ve çok boyutlu bir kimlik meselesine dönüşmüştür. Ancak Azerbaycan göç edebiyatı Sovyet yıllarındaki toplumsal ve siyasal dönüşümler ile Doğu-Batı etkileşimi bağlamında oluşurken, Makedon göçmen edebiyatı Balkanlar’ın çok kültürlü yapısı ve Batı’ya yönelen diaspora deneyimi çerçevesinde gelişmiştir.

4. Banin’in Kısa Yaşam Öyküsü ve Fransa’ya Göçünü Belirleyen Nedenler

Banin olarak tanınan Ümmülbanu Esedullayeva, XX. yüzyıl Azerbaycan edebiyatının en dikkat çekici şahsiyetlerinden biridir. 1905 yılında Bakü’de, petrol zengini ve tanınmış bir ailede dünyaya gelmiştir. Babası Mirza Esedullayev, dönemin önde gelen sanayicilerinden biri olup, Banin’in çocukluğu maddi refah içinde geçmiştir. Ancak bu rahat hayat uzun sürmemiş, 1917’de Rus Devrimi’nin ardından Azerbaycan’da siyasi ve toplumsal dengeler köklü biçimde değişmiş, Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmesiyle birlikte aristokrat ve burjuva aileler ciddi baskılarla karşılaşmıştır. Bu süreç Banin’in hayatında keskin bir kırılma noktası oluşturmıştır.

Ailesinin sahip olduğu ekonomik ve sosyal imtiyazlar kısa sürede ortadan kalkmış, mülklerine el konulmuş ve üzerlerindeki siyasal baskılar artmıştır. Bu ortamda Banin’in babası tutuklanmış, kendisi ise genç yaşta, milyoncu Aşurbeyliler ailesine mensup Balabey Koçagil adlı bir kişiyle evlendirilmiştir. Ancak bu evlilik uzun sürmemiş ve Banin kendi iradesiyle bu bağdan kurtulmayı başarmıştır. (Musalı, 2018, s.539). Tüm bu olaylar, onun hem bireysel kimliğini hem de edebi duyarlılığını derinden etkilemiştir. Sovyet yönetiminin getirdiği yeni düzen, özellikle eski elit kesimlere mensup bireyler için yaşanmaz bir hale gelince, Banin ve ailesi ülkeyi terk etme kararı almıştır.

Banin’in Fransa’ya mühacireti esasen bu siyasal baskıların ve sosyal çöküşün bir sonucudur. 1920’de Azerbaycan’ın Sovyetler tarafından işgal edilmesiyle birlikte, birçok aydın ve varlıklı aile gibi o da ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Önce İstanbul’a gitmiş, burada bir süre yaşamış, ardından 1925 yılında Paris’e yerleşmiştir. Paris, o dönemde sürgün yazarlar ve sanatçılar için önemli

bir merkezdi ve Banin burada yeni bir hayat kurmuştur. Fransızca öğrenmiş ve edebi eserlerini bu dilde kaleme alarak kısa sürede Fransız edebiyat çevrelerinde tanınmaya başlamıştır. Mühacirlik döneminde Rus göçmen edebiyatının önemli ismi ve Nobel ödüllü İvan Bunin (1970-1953) ile karşılaşmış, söz konusu yazar onun sanatsal üretimi üzerinde ciddi bir etki bırakmıştır. (Гулиев, 2004, s.60). Ayrıca Fyodor Dostoyevski, Tatyana Tolstaya ve Ernst Jünger gibi önemli yazarların eserlerini Fransızcaya çevirmiş, Rus yazar ve hiciv ustası Nadejda Teffi'nin aracılığıyla Paris edebiyat çevrelerine dâhil edilmiştir (Marsden, 2016).

Banin 1992 yılında ömrünün büyük kısmını geçirdiği Paris'te vefat etmiştir.

5. Banin'in Romanlarında Nostaljik Anlatı Üzerinden Zaman ve Mekân Kurgusu

XX. yüzyıl Azerbaycan göçmen edebiyatının en özgün simalarından biri olan Banin (1905-1992), yaratıcılığında zaman ve mekân anlayışlarını geleneksel realizmin katı çerçevelerinden çıkararak farklı bir estetik düzleme taşır. Banin, *Nami* (1942), *Kafkasya Günleri* (*Jours Caucasiens*, 1944), *Paris Günleri* (*Jours Parisiens*, 1947), Ernst Jünger ile Karşılaşmalar (*Rencontres avec Ernst Jünger*, 1951), *Ben Afyonu Seçtim* (*J'ai choisi l'opium*, 1962), *Sonra* (*Après*, 1968), *Son Umudun Çağrısı* (*L'appel de la dernière chance*, 1971) ve diğer romanlar yazmıştır.

Banin'in, Ekim Devrimi'nden önce Azerbaycan'da yaşanan olayları konu edinen *Nami* adlı ilk romanı ünlü Fransız yazar Jean Paulhan'ın dikkatini çekmiştir (Абуталибов, 2006, s. 34).

Müellifin romanları, dönemin göçmen edebiyatında zaman ve mekânın yeniden inşası açısından dikkat çekici bir estetik model sunar. Özellikle *Kafkasya günleri* (*Jours Caucasiens*) ve *Paris günleri* (*Jours Parisiens*) adlı eserlerinde zaman, doğrusal ve kronolojik bir akıştan ziyade hatırlama eyleminin parçalı, seçici ve duygusal doğası üzerinden yeniden kurulur.

Bir romancı olarak Banin'in estetik yaklaşımı, belirli ölçüde Jacques Derrida tarafından ortaya konulan dekonstrüksiyon teorisiyle örtüşmektedir. Derrida'ya göre metinlerde sabit anlamlar yoktur, her bir kavram, diğer kavramlarla olan ilişkisi içinde şekillenir ve sürekli olarak değişir (Derrida, 1976, s.158). Banin'in romanlarında da zaman ve mekân, durağan ve değişmez kategoriler olarak sunulmaz. Aksine, bunlar sürekli bir hareket hâlinindedir, farklı perspektiflerden yeniden yorumlanır.

Kafkasya günleri'nde zamanın yeniden inşası, çocukluk ve ilk gençlik yıllarına ait anıların estetik bir yeniden üretimi üzerinden gerçekleşir. Bu romanda Kafkasya, yalnızca coğrafi bir alan değil, aynı zamanda idealize edilmiş bir geçmişin sembolik mekânıdır. Roman, yazarın özgeçmişinden kopmadığını ve bu bağın anlatı boyunca etkisini sürdürdüğünü göstermektedir. (Гулиев, 2004, s.61). Bu romanda mekân ile zaman arasındaki ilişki de oldukça belirleyicidir. Kafkasya, sabit bir geçmiş görüntüsü olmaktan çıkarak hafızada sürekli yeniden üretilen bir "nostalji mekânı"na dönüşür. Bu yönüyle *Kafkasya günleri*, kaybedilmiş bir dünyanın estetik yeniden inşasıdır, ancak bu inşaa, tarihsel gerçeklikten ziyade duygusal doğruluk üzerine kuruludur. Nostalji burada yalnızca bir özlem değil, aynı zamanda geçmişi yeniden kuran yaratıcı

bir güçtür. “Çocukluğum hem coğrafi hem de tarihî anlamda çok uzakta kaldığı için hiçbir şey beni o yıllara bağlamıyor. ...Geçmişim bana çoktan bitmiş bir ömür gibi görünüyor. Önceki her şey, karanlık bir uykuya, masaldan çıkarılmış bir efsaneye benziyor.” (Banine, 1945, s.103).

Eğer *Kafkasya günleri* geçmişin idealize edilmiş bütünlüğünü temsil ediyorsa, *Paris günleri* parçalanmış bir zaman deneyimini yansıtır. Anlatı içinde geçmişe ait Kafkasya hatıraları sürekli olarak bugünkü Paris deneyimiyle iç içe geçer. Bu durum, iki farklı zaman katmanının üst üste binmesine yol açar ve sıralı zaman algısını ortadan kaldırır.

Paris günleri’nde mekân, dağınık ve kırılmalı bir biçimde deneyimlenirken, anlatıcı bilinç sürekli geçmişe yönelerek kaybolan mekânsal düzeni yeniden inşa etmeye çalışır. Bu nedenle romanda nostalji yalnızca geçmişe duyulan özlem değil, yabancılaşmanın yarattığı eksistansiyel bir boşluk duygusudur. Metinde göçün doğurduğu manevi kırılmalar da vurgulanır ve bu bağlamda ünlü besteci Sergey Rahmaninov’un ülkesinden ayrıldıktan sonra azalan yaratıcı enerjisi, Amerikalı bir gazeteciye verdiği röportaj ışığında hüznle ele alınır: “Rusya’yı terk ettiğimden beri müzik üretme isteğini kaybettim. Vatanımı kaybedince kendimi de kaybettim” (Banine, 1947, s.105).

Nostalji, her iki romanda da zamanın yeniden inşasında merkezi bir rol oynar. Ancak bu nostalji tek boyutlu bir idealizasyon değildir. *Kafkasya günleri*’nde daha romantik ve bütünleştirici bir karakter taşıırken, *Paris günleri*’nde daha melankolik ve eleştirel bir nitelik kazanır. Geçmiş, artık sadece özlenen bir dönem değil, geri dönülmezliğin yarattığı bir kayıp bilincidir.

Genel olarak değerlendirildiğinde Banin’in *Kafkasya günleri* ve *Paris günleri* romanlarında zaman, hafıza ve nostalji ekseninde yeniden inşa edilen dinamik bir yapıdır. Bu yapı, hem bireysel hem de kültürel kimliğin oluşumunda belirleyici bir rol oynar. Bu yönüyle Banin’in romanları, göçmen edebiyatında zamanın parçalanması ve yeniden kurgulanması üzerine kurulu en önemli anlatılardan biri olarak değerlendirilebilir.

6. Stoyan Christowe’nin Hayatı Bağlamında Amerika’ya Gidişinin Nedenleri

XX. yüzyılda Balkan kökenli göçmen yazarlar arasında Stoyan Christowe (1897–1995) ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Ünlü bir yazar, gazeteci, publisist ve siyasetçi olarak tanınan Christowe, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Makedon göçmen topluluğunun önemli edebî temsilcilerinden sayılmaktadır.

Stoyan Christowe’nin Amerika’ya mühacireti, yalnızca bireysel bir tercih değil, aynı zamanda dönemin Balkan coğrafyasına özgü yapısal sorunların bir sonucu olarak değerlendirilmelidir. Henüz on dört yaşındayken Amerika Birleşik Devletleri’ne göç eden Christowe, ciddi maddi sıkıntılarla karşı karşıya kalmasına rağmen, 1918-1922 yılları arasında İndiana eyaletindeki Valparaiso Üniversitesi’nde yükseköğrenimini tamamlamadan önce sanayi tesislerinde ve demiryolu inşaatlarında işçi olarak çalışmıştır. (Michaelidis, 2005, s.91). ABD vatandaşlığını elde ettikten sonra Chicago ve New York’ta editör ve muhabir olarak görev yapmış, gazetecilik alanında çalışmış ve 1920’li yılların sonlarında

Balkanlar'da özel muhabir olarak bulunmuştur. İkinci Dünya Savaşı sürecinde ise ABD Savaş Bakanlığı bünyesinde Balkan partizan hareketleri üzerine analist ve konuşmacı olarak görev almıştır.

Stoyan Christowe, gerek edebî üretimi gerekse kamusal faaliyetleri aracılığıyla XX. yüzyılda Makedon halkının kültürel temsiline ve uluslararası düzeyde tanınırlığına önemli katkılarda bulunmuştur. Onun Amerika'daki çok katmanlı ve zorlu yaşam deneyimi, edebî yaratımına yansımış, bu durum, özellikle eserlerindeki karakterlerin psikolojik ve toplumsal özelliklerinde belirgin biçimde kendini göstermiştir. Yazarın eserlerinde temel izlek, sömürge koşulları altında yaşayan Makedonların ağır yaşam gerçekliğinin tasviri etrafında şekillenmektedir (Trajkov, 2017). Ayrıca, söz konusu dönemde Makedonya'nın bağımsız bir devlet olmaması, Amerika'daki Makedon göçmenler arasında ulusal kimlik bağlamında çeşitli sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Sinadinovski, 2019, s.8). Yazar Vermont eyaletinde senatörlük görevinde de bulunmuş, Makedonya Bilimler ve Sanatlar Akademisi'ne üye seçilmiş ve Makedonya Yazarlar Birliği'nin fahri üyeliğine layık görülmüştür.

Stoyan Christowe'nin Amerika'ya mühacireti ekonomik beklentiler, siyasal belirsizlikler ve bireysel kendini gerçekleştirme arzusu gibi çok yönlü nedenlere dayanmaktadır. Bu deneyim, onun edebî üretiminin temelini oluşturmuş ve eserlerinde göç olgusunu derinlikli bir biçimde işlemesine imkân tanımıştır. Yazarın "otobiyografisi, hem kişisel bir belge hem de edebî bir başarı olarak saygıyı hak etmektedir" (Feld, 1938). Bir başka ifadeyle Christowe, Balkanlar'dan Amerika'ya uzanan göç hikâyesini hem kişisel hem de evrensel bir anlatıya dönüştürerek edebiyat tarihinde kendine özgü bir yer edinmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Franklin Delano Roosevelt (1882–1945) vefat ettiğinde, masasının üzerinde Stoyan Christowe'nin *Bu Benim Ülkem* (*This Is My Country*) adlı eserinin bulunduğu rivayet edilmektedir (Trajkov, 2017). Bu olgu, yazarın göç ettiği ülkede yalnızca bireysel bir başarı elde etmekle kalmadığını, edebî ve kültürel çevreler içinde önemli bir saygınlık ve entelektüel nüfuz kazandığını da göstermektedir.

7. Stoyan Christowe (Stojan Hristov, Стојан Христов) Romanlarında Hibrit Kimlik Bağlamında Zaman ve Mekânın Öznelleşmesi

Stoyan Christowe'nin yaratıcılığı, Balkanlar'dan Amerika'ya uzanan göç deneyiminin estetik ve düşünsel düzlemde yeniden inşa edilmesi üzerine kuruludur. Yazarın önemli eserleri arasında Kahramanlar ve Suikastçılar (*Heroes and Assassins*, 1935), *Mara* (Mara, 1937), *Bu Benim Ülkem* (*This Is My Country*, 1938), Yanya'nın Aslanı (*The Lion of Yanina*, 1941), Amerikan Hac Yolculuğum (*My American Pilgrimage*, 1947) ve Kartal ile Leylek (*The Eagle and the Stork*, 1976) yer almaktadır. Yazar, bu eserleri ile Balkan ve Amerikan edebiyatı arasında geçişken bir estetik alan kurarak, modern göçmen edebiyatının önemli temsilcilerinden biri hâline gelmiştir. Stoyan Christowe'nin eserleri "büyüleyici bir egzotik dokunuş taşır; Eski Dünya'ya özgü bir duygu ile yoğrulmuştur ve bu duygu, yeni olanın tadına incelikle bir zenginlik katar." (Feld, 1938).

Çalışmanın problematik alanını daraltmak amacıyla Stoyan Christowe'nin yalnızca *Bu Benim Ülkem* ve Amerika Hac Yolculuğum adlı eserleri analiz kapsamında değerlendirilecektir. Çünkü yazarın söz konusu romanlarında zaman-mekânın öznellesmesi, göçmen edebiyatının temel problemlerini tematik ve yapısal düzeyde görünür hale getiren belirleyici bir estetik hat oluşturur.

Stoyan Christowe'nin *Bu Benim Ülkem* adlı otobiyografik anlatısı, göçmen öznenin kimlik inşasını merkezine alırken, özellikle “ülke” kavramını sabit bir coğrafi gerçeklikten ziyade duygusal ve kültürel bir inşa alanı olarak yeniden üretir. Eser, Balkan kökenli bir bireyin Amerika'ya göç süreci üzerinden gelişen hibrit kimlik formasyonunu görünür kılar. Bu bağlamda mekân, sadece fiziksel bir yer olmaktan çıkıp, öznenin mensubiyet duygusunu sürekli yeniden inşa ettiği dinamik bir anlam alanına dönüşür.

Bu Benim Ülkem eserinde zaman doğrusal bir akış olmaktan çıkar. Geçmiş, şimdi ve gelecek arasındaki sınırlar bulanıklaşır ve zaman, kronolojik bir düzen yerine belleğin çağrışım zincirleriyle kurulan parçalı bir yapıya dönüşür. Romanda Balkan köyleri, şehirleri ve Amerika'nın metropol alanları yalnızca coğrafi gerçeklikler olarak değil, duygusal ve psikolojik durumların temsilleri olarak kurgulanır. Mekân, öznenin ruh hâline göre değişen bir algı alanına dönüşür. Romanda yazarın “tam anlamıyla bir Amerikalı değilim, ama artık eskisi de değilim” kanaati, göçmenlik deneyimin gerçek mahiyetini yansıtmaktadır (Christowe, 1948, s.200).

Amerika Hac Yolculuğum, Christowe'nin Amerika deneyimini bir hac yolculuğu metaforu üzerinden kurgularken, bu yolculuğu yalnızca fiziksel bir hareketlilik değil, aynı zamanda varoluşsal ve kimliksel bir dönüşüm süreci olarak ele alır. Hac kavramı burada kutsal bir hedefe varıştan ziyade, sürekli ertelenen bir anlam arayışını temsil eder. Bu nedenle eser, modern göçmen öznenin kimlik krizini zamanın parçalanması üzerinden görünür kılar. Romanda “Amerikanlaşma temasının etrafında pek çok klişe örülmüştür, ancak duygusallıktan uzak, derinlikli bir bakışla kaleme alınmış ve son derece nitelikli bir üsluba sahip bu eser, hiçbir türetilmiş anlatı kalıbını takip etmemektedir.” (Wechsberg, 1947).

Eserde zaman, doğrusal ilerleyen bir yapı olmaktan çıkar, episodik, kırılgan ve çoğu zaman geri dönüşlerle kesintiye uğrayan bir anlatı formuna dönüşür. Anlatıcı, Amerika'daki deneyimlerini aktarırken geçmişle sürekli diyalog hâlinindedir. Balkanlardaki çocukluk, savaş ve göç anıları, şimdiki zamanın içine sızarak anlatıyı çok katmanlı bir zamansallığa dönüştürür.

Mekân açısından ise Amerika, farklı deneyim katmanlarının iç içe geçtiği bir yaşantı coğrafyasıdır. Şehirler, iş alanları ve göç güzergâhları, öznenin kimlik inşasında farklı aşamaları temsil eder. Amerika'ya ilk geldiğinde bütün gün çalışmak zorunda kaldığı için İngilizce öğrenmeye vakit bulamayan Christowe, bu durumu babasına dile getirdiğinde aldığı cevap onu hayal kırıklığına uğratar: “Kim sana İngilizce bildiğin için para verecek? Biz buraya İngilizce öğrenmeye gelmedik. Biz buraya çalışmaya, para biriktirmeye ve sonra geri dönüp insan gibi yaşamaya geldik. ... Biz buraya ait değiliz. ... Kendi ülkemizde bile adeta

birer göçebe gibiyiz. Bizim payımıza düşen kömür küremek, motor temizlemek olacak. Burada her zaman yabancı kalacaksın.” (Christowe, 1947, s.6-9).

Yazarın Amerikan Hac Yolculuğum adlı eserinde, Amerika’ya göç eden öznenin iç dünyasında Balkan geçmişi yalnızca nostaljik bir hatıra değil, kimliği şekillendiren aktif bir bilinç katmanı olarak varlığını sürdürür. “Bu kitabın ortaya koyduğu itiraflardan hareketle değerlendirildiğinde, Bay Christowe’un Amerika’yı arayışında son derece başarılı olduğu anlaşılmaktadır.” (Wechsberg, 1947).

Stoyan Christowe’nin *Bu Benim Ülkem* ve Amerikan Hac Yolculuğum adlı eserleri, hibrit kimlik ile zaman ve mekânın öznelleşmesi arasındaki güçlü ilişkiyi açık biçimde ortaya koyar. Bu eserlerde Balkan dünyasının topluluk temelli geleneksel değerleri ile Amerikan modernitesinin birey odaklı yapısı arasında kalan karakter, sürekli bir aidiyet sorgulaması içindedir.

8. Banin ve Stoyan Christowe Romanlarında Zaman ve Mekânın Parçalanma Biçimleri

XX. yüzyıl göçmen edebiyatı, bireyin yerinden edilme deneyimini yalnızca sosyolojik bir olgu olarak değil, aynı zamanda estetik bir kırılma alanı olarak da ele alır. Bu bağlamda Banin ve Stoyan Christowe’nin romanları, zaman ve mekânın klasik anlatı düzeninden koparılıp parçalı, kırılmalı ve çoğul bir yapıya dönüştürüldüğü metinler olarak dikkat çeker. Her iki yazarın eserlerinde göç olgusu, yalnızca fiziksel bir yer değiştirme değil, kronolojik sürekliliğin bozulması ve mekânsal aidiyetin çözülmesiyle karakterize edilen derin bir varoluşsal dönüşüm olarak temsil edilir.

Banin’in romanlarında zaman, doğrusal bir ilerleyiş izlemek yerine, hatırlama ve unutma arasındaki gerilimde kırılan bir yapıya sahiptir. Mekân açısından bakıldığında ise Banin’in romanlarında Bakü ve Paris karşıtlığı belirleyici bir rol oynar. Ancak bu karşıtlık, basit bir Doğu-Batı ikiliği üzerinden kurulmaz, aksine her iki mekân da anlatı içinde parçalanır ve sabit anlamlarını yitirir.

Stoyan Christowe’nin romanlarında ise zamanın parçalanması, daha çok göçmen deneyiminin tarihsel boyutuyla ilişkilidir. Christowe, bireysel anlatıyı kolektif tarih ile iç içe geçirirken, kronolojik düzeni bilinçli olarak kırar. Geçmişe dönüşlerin, göçmen kimliğinin yalnızca bireysel bir hikâye değil, aynı zamanda tarihsel bir süreklilik içinde anlaşılması gerektiği vurgulanır. Ancak bu süreklilik, doğrusal bir akıştan ziyade kesintiler ve sıçramalarla ilerleyen bir yapı sergiler. Christowe’nin mekân kurgusunda Amerika, fırsatlar ülkesi olarak idealize edilmekle birlikte, aynı zamanda kültürel yabancılaşmanın ve kimlik bölünmesinin yaşandığı bir alan olarak temsil edilir. Balkan coğrafyasından taşınan kültürel hafıza ile Amerikan modernitesi arasındaki gerilim, mekânın parçalı bir yapıda sunulmasına yol açar.

Nihai olarak Banin ve Stoyan Christowe’nin romanlarında zaman ve mekân, klasik anlatı kategorileri olarak değil, kırılmalı, çoğul ve sürekli yeniden kurulan yapılar olarak karşımıza çıkar. Bu parçalanma, göçmen kimliğinin doğasına içkin olan belirsizlikleri ve geçişkenlikleri görünür kılar.

9. Sonuç

XX. yüzyıl Azerbaycan ve Makedon göçmen edebiyatında zaman ve mekânın dekonstrüksiyonu, bireysel ve ulusal deneyimlerin ifade edilmesinde merkezi bir rol oynamaktadır. Azerbaycan göçmen anlatısında bu dekonstrüksiyon, esas olarak vatan kaybı, siyasi mücadele ve tarihsel hafızanın aynı metin içerisinde birleşmesi yoluyla gerçekleşmektedir. Makedon göçmen edebiyatında ise zaman ve mekânın esnekliği, diasporanın sosyal ve kültürel yaşamıyla yakından ilişkilidir.

Karşılaştırmalı incelemeye konu edilen Banin'in (*Kafkasya Günleri ve Paris Günleri*) ile Stoyan Christowe'nin (*Bu Benim Ülkem ve Amerikan Hac Yolculuğum*) eserlerinin biyografik üslupta kaleme alınmış olması, göç olgusunun mekân ve zaman bağlamında dekonstrüksiyonunu değerlendirmeye imkân tanıyan önemli unsurlardan biridir. Bu eserlerde başkahramanın yazarın kendisi olarak kurgulanması ve diğer karakterlerin epizodik nitelik taşıması, göçmenlik yaşamının tüm inceliklerinin ayrıntılı biçimde izlenmesine olanak sağlamaktadır.

Her iki edebî gelenekte dekonstrüksiyonun biçimsel bir teknik olmanın ötesine geçerek sürgün deneyimini estetik düzlemde yeniden kuran güçlü bir anlatım stratejisi olduğu anlaşılmaktadır. Azerbaycan ve Makedon göçmen edebiyatında zamanın ve mekânın doğrusal olmayan biçimde sunulması, okuyucuyu karakterlerin psikolojik dünyasına ve kolektif hafızaya daha da yaklaştırmaktadır.

XX. yüzyıl göçmen edebiyatı, zaman ve mekânın dekonstrüksiyonu aracılığıyla okuyucuya yalnızca olayların kronolojik akışını sunmakla kalmaz, ulusal kimliğin, kültürel hafızanın ve bireysel deneyimin çok katmanlı yapısını da görünür kılar. Azerbaycan ve Makedon örnekleri, göçün yalnızca fiziksel bir hareket olmadığını, zaman ve mekânın edebî perspektiflerden yeniden inşa edilmesi süreci olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Banine (1942). *Nami*, Paris: Editons Gallimard.
Banine (1945). *Jours Caucasiens*, Paris: Editions R.Julliard.
Banine (1947). *Jours Parisiens*, Paris: Editions R.Julliard.
Banine (1951). *Rencontres avec Ernst Jünger*, Paris: Editions R.Julliard.
Banine (1962). *Après*, Paris: E'ditions Stock.
Banine (1968). *J'ai choisi l'opium*, Paris: Editions Stock.
Banine (1971). *L'Appel de la dernière chance*, Paris: E'ditions S.O.S.
Christowe, S. (1935). *Heroes and Assassins*, New York: Robert M. McBride.
Christowe, S. (1937). *Mara*, New York: Thomas Y. Crowell Co.
Christowe, S. (1938). *This is My Country*, New York: Carrick & Evans, Inc.
Christowe, S. (1941). *The Lion of Yanina*, New York: Modern Age Books.
Christowe, S. (1947). *My American Pilgrimage*, Boston: Little, Brown and Company.
Christowe, S. (1976). *The Eagle and the Stork*, New York: Harper's Magazine Press.
Collins, F. L. (2017). *Desire as a theory for migration studies: temporality, assemblage and becoming in the narratives of migrants*, Journal of Ethnic and Migration Studies, 44(6), 964–980.
Derrida, J. (2016). *Of grammatology* (Translated by G.C.Spivak), Baltimore: Johns Hopkins University Press.
Feld, G.R. (1938). *The Taste and Fever of America; Stoyan Christowe, an Immigrant*

- From Macedonia*, Writes of This Country With Emotional and Intellectual Ardor, Book Review, The New York Times, 18 September.
- İvanov, P. (1997). *To Write in Macedonian Means to Fight: Introduction to the Macedonian Literary Canon*, Slavic Studies Faculty Publications. 15, – p. 1-19, Accessed on 13th of July 2016. <https://www.digitalcommons.conncoll.edu>
- Marsden, T. (2016). *The eventful life of Banine*, Visions of Azerbaijan Magazine, Accessed on Summer 2016. <http://www.visions.az>
- Michaelidis, G. (2005). *Salvation abroad: Macedonian migration to North America and the making of modern Macedonia (1870–1970)*, Doctoral dissertation, University of Maryland, College Park.
- Musalı, V. (2018). Sovyet baskısı yıllarında Türkiye’de Azerbaycanlı bir mihacir: Balabey Kocagil, 3.Türkistan Kurultayı: Kafkasya ve Türkistan’da 1938 Sovyet Katliamı ve Etkileri: Göç, Sürgün ve Kimlik içinde, Kastamonu,Türkiye, 535-551
- Pasterk O., & Cackov O. (2021). *Migration Periods in Macedonian History (XX Century)*, KNOWLEDGE – International Journal, Vol. 45 (5), 993-996
- Sinadinovski, V. (2019). *Big Sky Macedonians, United States of America*, Independently Published.
- Trajkov, I. P. (2017). *Portrait of Stoyan Christowe, Voices*, Magazine for all Young People around the World, Accessed on 13th of September 2017. <https://www.voiceskopje.org>
- Wechsberg, J. (1947). *My American Pilgrimage by Stoyan Christowe*, The New York Times, August 17.
- Абуталыбов, Р. (2006). Годы и встречи в Париже, Москва: Изд-во СЖС Медиа.
- Гулиев Г. (2004). *Эмигрантская литература Азербайджана*, Баку: Нурлан.

Vagif Sultanly

Fakulty of Philology, Baku State University, Republic of Azerbaijan

Deconstruction of Time and Space in the Prose of Emigration of the 20th century (in the Context of Azerbaijani and Macedonian Literature)

Abstract: The article examines the deconstruction of time and space in the emigration literary heritage of 20th-century Azerbaijani and Macedonian literature. In this context, the creative works of the Azerbaijani writer Banine and the Macedonian writer Stoyan Christowe are taken as the main focus of analysis. Both writers left their homelands at a young age and lived and created in exile – one in France and the other in the United States. Given the richness of their literary output, two representative novels from each author, particularly relevant to the resolution of the problem under study, have been selected for detailed analysis. Within the framework of the research, it is emphasized that in the selected works, influenced by the experience of exile, time transcends its traditional structural form and is reconstructed as an aesthetic and ideological dimension, effectively undergoing deconstruction. In the novels of both writers, time is not presented as an objective measure that progresses in chronological order; rather, it appears as a fragmented flow of subjective memory, trauma, and nostalgia. Space, on the other hand, loses its geographical concreteness and takes on a more psychological and symbolic character. The article is conducted in a comparative framework using philological methods of analysis. The research reveals that emigration literature is not merely of individual significance, but also serves broader functions, including the preservation of national and cultural identity, the transmission of historical memory, and the artistic reconstruction of spatial and temporal concepts.

Keywords: *Azerbaijani literature; Macedonian literature; emigration prose; time; space; deconstruction.*

ГОД. 11
БР. 21

ПАЛИМПЕСТ

PALIMPSEST

VOL. XI
NO 21